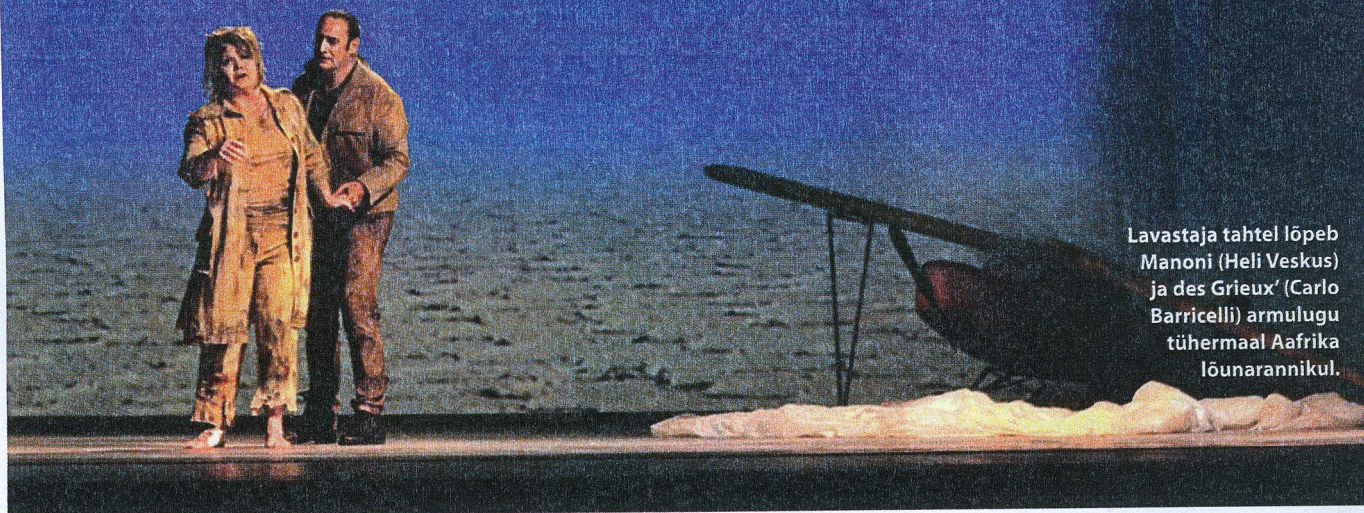

Miks Puccini ja “Manon Lescaut”?

RAILI SULE
muusikateadlane

Lavastaja tahtel lõpeb Manoni (Heli Veskus) ja des Grieux' (Carlo Barricelli) armulugu tühermaal Aafrika lõunarannikul.

Puccini ooper “Manon Lescaut” Rahvusooper Estonias. Muusikaline juht ja dirigent: Arvo Volmer. Dirigent: Jüri Alperden. Lavastaja: Andrejs Žagars. Lavakujundus: Renāte Lorence. Kostüümid: Kristīna Pasternaka. Valguskunstnik: Kevin Wyn Jones. Koreograaf: Elita Bukovska. Osades: Manon – Aile Asszonyi või Heli Veskus; des Grieux – Mart Madiste või Carlo Barricelli; Lescaut – Rauno Elp või Jassi Zahharov; Geronte de Ravoire – Mart Laur jt. Rahvusooperi koor ja sümfooniaorkester. Esietendus 4. novembril.

19. sajandi teise poole üle-elusuuruste heroiliste ooperimaailmade järel Verdi ja Wagneri loomingus oli elulähedasemate teemade otsimine loomulik reaktsioon. Suunanäitajaid oli mitmeid, aga **Giacomo Puccini** (1858–1924) kujunes sajandivahetuse tähtsaim ja edukaim itaalia ooperilooja, keda on nimetatud inimhingede uurijaks ja kelle tuntumate ooperite kangellannadeks on end armastusele ohverdavad naised. Puccini kaasaegsed või peaaegu kaasaegsed ei olnud talle mingid konkurendid. Ponchielli, Boito, Giordano, Catalani, Leoncavallo ja Mascagni said tuntuks tänu ühele või kahele ooperile ning pärast Puccinit ei ole itaalia ooper pääsenud rahvusvaheliselt tunnustatud repertuaari. Puccini oli teatrimees, kes allutas libretistid ja lavastajad oma tahtele. Enamik tema oopereid on maailma teatrite püsirepertuaaris. Läbilöögiteos oli kolmas ooper “Manon Lescaut”, mis pärast kaht üsna edutut ooperit “Vilid” ja “Edgar”, esietendus 1893. aastal Torinos, saades üksmeelset kiitust kriitikutelt ja publikult. Sellest oope-

rist algas ka helilooja pikaajaline koostöö libretistide Luigi Illica ja Giuseppe Giacosa-ga.

“Manon Lescaut’s” on selgelt tunda Puccini küpset stiili, tema erilist annet ühendada tugev draama köitva meloodilise joonisega ja väga omapärasest harmooniakäsitlust. Dramaturgiliselt on “Manon” helilooja üks kõige süngemaid ja meeletuimaid oopereid. Manoni ja Renato des Grieux’ kirglik armulugu on valikute tegemise lugu, milles võib tajuda helilooja enda elukogemust. Viimane vaatus on peaaegu täiesti üles ehitatud Manoni surmastseenile. Vaid mõni aasta varem oli suur menu Jules Massenet’ ooperil “Manon”, mis tuli lavale Pariisi Koomilises Ooperis. Mõte panna muusikasse abee Prévost’ romaan kuulus aga Puccinile. Ta kaitses oma veendumust, öeldes: “Massenet tunnetab seda lugu prantslasena, puudri ja menuettidega; mina tunnetan seda itaallaseks, meeletuimiku kirega.”

Nii romaani kui ka ooperi tegevus toimub 18. sajandi teisel poolel. Lavastaja

Andrejs Žagars on toonud tegevuse roko-koosajastust eelmise sajandi kuuekümmendate aastate Lõuna-Prantsusmaale. 20. sajandisse üle kantud tegevust olen Läti Rahvuskooperis Žagarsi lavastustes varemgi näinud. Nii toimub Tšaikovski "Padaemanda" tegevus tänapäeva Peterburis ja Šostakovitši "Mtsenski maakonna leedi Macbethi" tegevus kuskil Venemaal, Euroopa Liidu piiri läheduses. Andrejs Žagars on tegija – näitlejast ärimeheks ja edasi teatrijuhiks. Viisteist aastat Läti Rahvuskooperit juhtinud mees on viinud sealse ooperi rahvusvahelisele tasemele. Ta on Riia ooperifestivali asutaja. Aastast 2003 sai Žagarsi uueks väljakutseks lavastamine. Olin vaimustuses Žagarsi esimesest lavastatud ooperist "Lendav hollandlane", mida nägin kahel korral Riias. Täna on Žagars teinud koostööd mitme Euroopa ooperiteatriga. Läti Rahvuskooper on viimastel aegadel loorbereid lõiganud ka väljaspool Euroopat. Lavastaja peab väga oluliseks panustada noortele lauljatele, pidades neid Läti kultuurisaadikuteks maailmas. Fakt, et kaheksa lauljat on jõudnud Metropolitani, kõneleb ise enda eest.

"Manoni" lavastus on detailirohke. Esimese vaatuse mitmekihilisust, liikumise polüfoonilist tihedust ei haara täiesti ka kahekordsel vaatamisel (nähtud etendused 4. ja 11. novembril). Hajutatult ja lavasügavuses laul-

misel tekib raskusi orkestriga sünkroonis püsimisel, nagu juhtus teisel vaatamisel. Meelde jääv on kolmanda vaatuse stseen kooriga, kus üliõpilasrahutustes arreteeritud maalt välja saadetakse. Manon ja des Grieux vahetavad armutootusi ja hellitavad pääsemislootust. Rahva hüüded, väljasaadetute nimetamine, Manoni venna Lescaut' haiglaslik ärevus ning des Grieux' meeleheidde sulavad kokku üheks mõjuvaks tervikuks. Lavastaja on leidnud oma liini igale kooriartistile, üksiktegelased suhtlevad laval loomulikult ja usutavalt. Žagarsil on hea meeskond, kes tema taotlusi lavapildis toetab. Rahvuskaaslastest dekoratsioonikunstniku **Renāte Lorence** ja kostüümikunstniku **Kristīna Pasternaka** tööd on ajastuhõngulised. Teisel nähtud etendusel teenis publiku aplausi teise vaatuse algus, Manoni armukese ärimees Geronte de Ravoit' luksuslik salong op-kunsti stiilis

seinaga, à la Vasarely. Mõningat nõutust tekitas siiski viimase vaatuse lavapilt, tühermaa allakukkunud lennukiga Aafrika lõunarannikul. Eeslaval toimuv lahkumisstseen, meeleheitel des Grieux ja januse ning surmakrampides kustuva Manoni armuloo traagiline kulg ja selle haarav muusikaline teostus, paneb unustama visuaalse.

Viimasel ajal on meie ooperilavadel rõõmustavalt tihti etendusi, kus enamasti kõik osatäitjad pakuvad naudingut nii vokaalselt kui ka mänguliselt. Rahvuskooperil on nimitegelasena välja panna võimekad sopranid, rikka tämbriga **Aile Asszonyi** ja **Heli Veskus**, mõlemad ka hea näitlejaandega, detailides eripargelised aga üldplaanis säravad. Mõistes heaolu tühisust ja järgides südame kutset, otsib nende Manon tagasi teed des Grieux' juurde. Des Grieux osatäitja **Mart Madiste** rolli kohta võib öelda kaunis ja südi esitus. Esimese vaatuse rõõmsameelsest noormehest, kes otsib hurma-

vat neidu, saab teises vaatuses kirklik ja kannatav armastaja. Itaallase **Carlo Barricelli** des Grieux oli jõulisem ja temperamentsem. Peategelaste vokaalpartiitid on keerulised ning keeruline on ka tegelaste areng. Peasolistide paarid Asszonyi–Madiste ja Veskus–Barricelli köitsid soolode ja tundeliste duettidega. Muljet avaldas **Mart Laur** rikkur Geronte de Ravoit'na – kauni vokaaliga, väarikas ja väljapeetud. **Rauno Elp** Manoni venna Lescaut'na on heas vokaalses vormis, samuti **Oliver Kuusik** toimeka üliõpilase Edmondona. Aga orkester oli kohati veel kirklikum ja tundelisem kui peategelased, kattes mõlema nähtud etenduse esimeses vaatuses sooliste. Dirigent **Arvo Volmer** on ju nõudlik ja täpne ning küllap olnud hea nõuandja muusikast lähtuva pildi loomisel, aga ooper on žanr, kus laulukunsti ja laval toimuvaga tuleb arvestada. Orkestri kaunikõlaline

Armastajate esmaohtumine. Mart Madiste ja Aile Asszonyi esimeses vaatuses.

FOTOD HARRI ROSPU

kõrghetk on kolmanda ja neljanda vaatuse vahelises intermetsoos. Koori (koormeistrid **Peeter Perens** ja **Hirvo Surva**) kõrghetked on esimeses ja kolmandas vaatuses. Koori etteaste õnnestumisel on oluline osa Läti Rahvuskooperi koreograafil **Elita Bukovskal**. Episoodilistest tegelastest särasid teises vaatuses oma etteastega tantsuõpetajana **Aleksander Arder** ja lauljana **Juuli Lill**, luues kontrasti etteaimatava draamaga.

Lavastaja Andrejs Žagars ütles intervjuus Andres Laasikule, et aastal 2014, kui Riias saab Euroopa kultuuripealinn, on neil kavas kolm uut läti ooperit, mille kirjutavad Andris Dzenītis, Kristaps Pētersons ja Artūrs Maskats. Žagars tõdeb: "Uut ooperit on publikule raske müüa. Kuid meil on moraalne kohustus hoolitseta rahvusliku ooperiliteratuuri eest. Eestis on olemas hea näide uue ooperi õnnestumise kohta, Erkki-Sven Tüüri "Wallenberg" on minu meelest muusikaliselt väga õnnestunud teos." (Eesti Päevaleht 5. XI 2011). Ooperi väljatoomine nõuab tellimust ja baasi, raha ja inimesi. Viimastel aastatel on Eestis olnud näha mitmeid võimalusi muusikateatri tegemiseks. Mõõdunud suvel kanti Noblessneri valukojas kolmel õhtul edukalt ette Timo Steineri ooper "Kaks pead". Ehk selline ongi praegu meie publiku nõudmine uue ooperi järele?

Miks Puccini ja "Manon Lescaut"? Seda ooperit pole varem Eestis lavastatud, ilus muusika, head lauljad, head tegijad ja küllap siis kurb lugu kõnetab, sest Manoni teema on eesti laval kolmes variandis: Massenet' ooper Vanemuises, Kenneth MacMillani ballett Jules Massenet' muusikaga Estonias ja nüüd Puccini ooper.